

ULOGA I ZNAČAJ ARHEOLOŠKIH NALAZIŠTA TITELSKOG BREGA ZA RAZVOJ TURIZMA TITELA

Aleksandra Vujko¹, Tamara Gajić¹, Marko Petrović², Milenko
Madžarević¹

¹ Visoka poslovna škola strukovnih studija u Novom Sadu,
² Geografski institut "Jovan Cvijić", SANU,

Korespondencija: aleksandravujko@yahoo.com
Vrsta rada: Pregledni rad
Primljeno: 10.07.2017; Prihvaćeno: 14.12.2017

Rezime. Prvi podaci o arheološkim nalazištima na Titelskom bregu datiraju još od pre 300 godina, a na prostoru brega trenutno postoji šest lokaliteta čijom bi se aktivacijom, promocijom i uključivanjem u turističke tokove, doprinelo razvoju turizma Titela. Cilj rada je da prikaže nivo poznavanja, informisanosti i ličnog stava stanovništva o Titelskom bregu i arheološkim nalazištima koji se na njemu nalaze, a potom i da se utvrdi njihov značaj i vrednosti za budući razvoj turizma. Prvi deo rada jeste ispitati lokalno stanovništvo o arheološkim nalazištima i Titelskom bregu kao prirodnom resursu od izuzetnog značaja i potencijala, a drugi deo je predstavljanje potencijala koje poseduje Titelski breg zajedno sa arheološkim nalazištima, osmišljavanje budućih, potencijalnih načina za aktivaciju jer sam prostor uopšte nije prepoznatljiv široj turističkoj javnosti. Istraživanje je sprovedeno među 328 ispitanika, slučajna prolaznika grada Novog Sada kao i stanovnika Titela. Takođe, za potrebe istraživanja, urađena je valorizacija, zoniranje i SWOT analiza.

Ključne reči: turizam, arheološka nalazišta, Titelski breg, Titel, Srbija.

1. Uvod

Za Srbiju se može reći da je država u kojoj se veoma jasno osećaju neravnomernosti u teritorijalnom turističkom razvoju. [Gajić & Vujko, 2017, 128-144] Ukoliko bi se

krenulo od pretpostavke da se razvoj ne događa u isto vreme, kada su destinacije u pitanju, onda je jasno da je u interesu Države da ostvari, a potom i zadrži stečenu prednost u razvoju turizma. Imajući sve to u vidu, pojedini

autori [Petrović i dr., 2017, 146-163; Vujko & Gajić, 2015, 32-47; Balaguer & Cantavella-Jorda, 2002, 877-884] ističu da upravo pokretačke snage turističkog razvoja, odnosno potencijali kojima destinacije rapolažu, imaju tu "moć" da pokrenu čitav jedan proces razvoja, koji se zatim ne ogleda samo u pojedinim pozitivnim aspektima, već u čitavom nizu multiplikovanih odnosa. [Gajić i dr., 2014, 113-129]. U okviru ovakvog načina posmatranja razvoja turizma, trebalo bi istaći glavne ciljeve razvoja, koji su zapravo veoma očigledni i treba da budu jednostavno formulisani. U svakom slučaju, trebalo bi krenuti od "potencijala" za razvoj turizma u svakom pojedinačnom mestu, jer svako mesto ima nešto svoje specifično i autentično po čemu se razlikuje od drugih i po čemu može postati prepoznatljivo. Jedno takvo mesto jeste svakako Titelski breg.

Titelska opština se prostire u niziji, čije se nadmorske visine kreću od 72-130 metara. [Bukurov, 1986]. Između najniže tačke u jugoistočnom delu, gde se Tisa uliva u Dunav i najviše na Titelskom bregu, visinska razlika iznosi svega 58 metara. Titelski breg se nalazi u Vojvodini, na prostoru jugoistočne Bačke, u oblasti koja se naziva Šajkaška. Teritorija Titelskog brega predstavlja u arheološkom smislu jedno od najznačajnijih prostora države Srbije, što je i zakonom definisano 1990. godine. Formiranje Titelske lesne zaravni odvijalo se kroz tri sukcesivne faze: prva predstavlja jezersko-barski stadijum, kada je formiran lesoliki

sloj osnove, druga faza, ujedno i najduža obuhvata period stvaranja serija od sedam slojeva lesa i sedam slojeva pogrebne zemlje. Navejavanje lesa je počelo u pleistocenu i trajalo je kroz ceo holocen, što je zaista dugo vremensko razdoblje. Treća faza je doba stvaranja lesnih terasa, starije Titelske i mlađe Ločke. Po načinu stvaranja, geomorfološke oblike Titelskog brega mogu se svrstati u: Erozivne karstine oblike kao što su: predolice, doline, lesne piramide, viseće doline, provalije, pleća, poličice, surduci, padine, kao i dvojni oblici fluviokarstine erozije i u akumulativne oblike kao što su: plavine, slivke, odronje. [Bukurov, 1986; Bogdanović, 2000] Ono što predstavlja poseban kuriozitet, kada je Titelski breg u pitanju, jestu arheološka nalazišta. Na Titelskom bregu postoji šest specifičnih arheoloških lokaliteta, Kalvarija, Feudvar, Stubarlija, Bostanište, Pod Gracom i Kraljev surduk, koji uopšte nisu turistički iskorišćeni ili su nedovoljno turistički iskorišćeni.

Cilj rada je da ukaže na značaj arheoloških nalazišta i ukažu pravci njegovog razvoja u stvaranju posebnog turističkog proizvoda. Predmet rada su sama arheološka nalazišta Titelskog brega, definisanje njihovog značaja za razvoj turizma i uključivanje arheoloških nalazišta u celokupnu turističku ponudu opštine Titel. Zadatak rada je da se ukaže na nedovoljna istraživanja arheoloških nalazišta na osnovu kojih će se istraživanja podići na viši stepen u svrhu

podizanja njihove važnosti i značaja za razvoj turizma.

2. Metodologija

Podaci potrebni za istraživanje sakupljeni su na terenu. U toku terenskog rada, autori su vršili razgovore sa eminentnim licima iz oblasti turizma i zaštite, obilazili su sve arheološke lokalitete i uz pomoć stručnih lica pokušali doneti relevantne zaključke u vezi aktivacije pomenutih arheoloških nalazišta, za razvoj turizma. Za potrebe rada, sprovedeno je i anketno istraživanje, na uzorku od 328 ispitanika, slučajnih prolaznika grada Novog Sada, kao i stanovnika Titela. Istraživanje je bilo deo šireg istraživačkog projekta koji su sprovedli autori rada u toku 2017. godine, sa ciljem utvrđivanja mišljenja o postojećim potencijalima za razvoj turizma u nekim mestima u Vojvodini. Ispitanicima su ponuđene dve vrste pitanja, otvorenog tipa i pitanja u kojima su ispitanicima ponuđene određene tvrdnje, kao što su tvrdnje: "da", "ne" i "ne mogu da ocenim". Varijable su se ticale toga koliko su ispitanici upoznati sa tim da na prostoru Titelskog brega postoje arheološka nalazišta i sa kojima od njih su upoznati, da li smatraju da bi se arheološka nalazišta trebala uključiti u turističku ponudu, i šta po njihovom mišljenju nedostaje da se ubrza proces aktivacije arheoloških lokaliteta. U cilju dobijanja što boljih rezultata i preciznijeg prikaza stanja Titela i Titelskog brega, urađena je SWOT analiza. Takođe,

urađena je i Valorizacija izabranog prostora kao i zoniranje. Ocene za procenu arheoloških nalazišta u kontekstu razvoja turizma, i u slučaju SWOT analize i u slučaju valorizacije, dobijene su od predstavnice zaposlenih i članice nadzornog odbora JP "Titelski breg", gospođe Aleksandre Nikolić. Za potrebu rada, urađena je i analiza materijalne baze, odnosno smeštajno-ugostiteljskih kapaciteta u Titelu, kao relevantnog faktora za razvoj turizma. Jedan od postupaka analize dobijenih podataka bio je i Pearson Chi-Square Test. Ovaj test je poslužio da bi se utvrdilo da li postoje statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika (odgovori ispitanika muškog pola u odnosu na odgovore ispitanika ženskog pola). Kod ovog testa se tražilo da li postoji povezanost između varijabli i verovatnost povezanosti. Za statistički značajnu razliku uzima se ona za koju je $p < 0,05$.

Valorizacija je rađena po kvantitativno-kvalitativnom metodu sa osnovnim elementima turističke valorizacije kao što su: pristupačnost resursa, turističke usluge i oprema, ambijent, specifičnost resursa, značaj resursa i umetnička vrednost. [Čomić & Pjevač, 1997] Ocene, odnosno postavljeni elementi turističke valorizacije, prilikom afirmacije resursa, kretali su se u rasponu od 1 do 5, a obeležavaju veličinu kontraktivne zone, zapravo značaj same destinacije. Određeni brojevi imaju sledeće značenje: 1 – nedovoljan kvalitet; 2 – kvalitet koji zadovoljava lokalni turistički

značaj; 3 – dobar kvalitet resursa sa regionalnim značajem; 4 – vrlo dobar kvalitet sa širim regionalnim (nacionalnim) značajem; 5 – odličan kvalitet resursa koji ima međunarodni značaj. [Čomić & Pjevač, 1997].

3. Rezultati i diskusija

Anketom je obuhvaćeno 328 ispitanika (Tabela 1), od toga 156 (47,6%) ženskog pola i 172 (52,4%) muškog pola.

Tabela 1. Pol istipanika

	Broj ispitanika	Procenat
Muški	172	52,4
Ženski	156	47,6
Ukupno	328	100,0

Uvid u tabelu 2 nam pokazuje da su ispitanici u najvećem broju slučajeva (95,7%), upoznati sa postojanjem arheoloških lokaliteta na Titelskom bregu. Isto tako,

podaci iz tabele 3 pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika, u odnosu na njihov pol, s obzirom na to da je $p=0,008$.

Tabela 2. Mišljenje ispitanika o upoznatosti sa arheološkim nalazištima na Bregu

Da li ste upućeni u postojanje arheoloških nalazišta na Titelskom bregu?

Ispitanici		Da	Ne	Ne mogu da ocenim	Ukupno	
Pol	Muški	Broj	159	8	5	172
		%	48,5%	2,4%	1,5%	52,4%
	Ženski	Broj	155	1	0	156
		%	47,3%	0,3%	0,0%	47,6%
Ukupno		Broj	314	9	5	328
		%	95,7%	2,7%	1,5%	100,0%

Tabela 3. Pearson Chi-Square Test

Test	Value	df	Statistical significance (p)
Pearson Chi-Square Test	9,738	2	0,008

Nakon podataka o tome da su ispitanici upoznati sa postojanjem arheoloških nalazišta na Titelskom bregu (Tabela 2), nastojalo se doći do podataka o tome sa kojim arheo-

loškim nalazištima su upoznati. Ispitanicima su ponuđeni odgovori u vidu nabrojanih arheoloških lokaliteta, a od njih se tražilo da obeleže sa kojim arheološkim

lokalitetima su upoznati. Uvidom u tabelu 4 možemo zaključiti da su u najvećem broju slučajeva ispitanici upoznati sa arheološkim nalazištem Kalvarija (91,8%). Uvidom u

tabelu 5 možemo zaključiti da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika, s obzirom na to da je $p=0,003$.

Tabela 4. Mišljenje ispitanika o tome za koja nalazišta su čuli
Za koja nalazišta na Titelskom bregu ste čuli?

	Pol				Total	
	Muški		Ženski			
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Kalvarija	148	45,1	153	46,6	301	91,8
Feudvar	7	2,1	1	0,3	8	2,4
Stubarlija	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Kraljev surduk	2	0,6	1	0,3	3	0,9
Pod gracom	1	0,3	1	0,3	2	0,6
Nisam čuo	13	4,0	0	0,0	13	4,0
Ukupno	172	52,4	156	47,6	328	100,0

Tabela 5. Pearson Chi-Square Test

Test	Value	df	Statistical significance (p)
Pearson Chi-Square Test	18,179	5	0,003

Sledeće pitanje opravdalo je sprovođenje istraživanja i dalo "vetar u jedra" kada su neka buduća istraživanja u pitanju. Naime, uvidom u

tabelu 6 možemo zaključiti da svih 328 ispitanika smatra da arheološka nalazišta treba da se uključe u turističku ponudu Titela.

Tabela 6. Mišljenje ispitanika o potrebi uključivanja nalazišta u turističku ponudu Titela

Da li smatrate da bi se arheološka nalazišta trebala uključiti u turističku ponudu Titela

	Pol				Total	
	Muški		Ženski			
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da	172	52,4	156	47,6	328	100,0
Ne	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ukupno	172	52,4	156	47,6	328	100,0

U tabeli 7 se nalaze mišljenja ispitanika o tome šta je potrebno preduprediti i podstaći da bi se sam process aktivacije arheoloških nala-

zišta ubrzao. Ovo pitanje je bilo otvorenog tipa, a predstavljeni odgovori su prikazani nakon grupisanja odgovora po sličnosti.

Interesantno je da su odgovori bili ujednačeni, a isto tako, odgovore "ne mogu da ocenim", (19,8%), mahom su davali ispitanici iz grada Novog Sada. Ono što ispitanici smatraju najvećim preprekama se odnose na to da država Srbija nije dovoljno zainteresovana za razvoj turizma u Titelu (12,5%), zatim da se problem nalazi u nedovoljnoj angažovanosti meštana Titela (10,4%), i neupućenosti meštana u koristi koje bi imali kada bi se

turizam u Titelu razvio (14,3%), da je problem u nedovoljnoj zastupljenosti lokaliteta u medijima i nepostojanju adekvatnog marketing nastupa (11,0%), ali i isto tako da je jedna od najvećih prepreka upravo nekompetentnost relevantnih privrednih subjekata (14,9%). Podaci iz tabele 8 ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika u odnosu na pol ispitanika, s obzirom na to da je $p=0,000$.

Tabela 7. Mišljenje ispitanika o tome šta nedostaje da bi se proces aktivacije ubrzao

Šta po vašem mišljenju nedostaje da bi se proces aktivacije ubrzao?

	Pol				Total	
	Muški		Ženski			
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Da Država prepoznava značaj	22	6,7	19	5,8	41	12,5
Veće angažovanje samih meštana	25	7,6	9	2,7	34	10,4
Potrebno je raditi na promociji arheoloških lokaliteta i Titela	11	3,4	25	7,6	36	11,0
Potrebno je umrežavanje sa turističkim agencijama	12	3,7	44	13,4	56	17,1
Potrebno je uputiti meštane u koristi od razvoja turizma	31	9,5	16	4,9	47	14,3
Potrebno je da na određenim pozicijama "sede" ljudi koji žele nešto da promene u Titelu	26	7,9	23	7,0	49	14,9
Ne mogu da ocenim	45	13,7	20	6,1	65	19,8
Ukupno	172	52,4	156	47,6	328	100,0

Tabela 8 Pearson Chi-Square Test

Test	Value	df	Statistical significance (p)
Pearson Chi-Square Test	45,393	6	0,000

Iz tabele 9 se može uočiti da sva arheološka nalazišta na Titelskom bregu imaju zadovoljavajuću pristupačnost za potrebe turizma. Prema ocenama iz tabele uočava se da je turistička opremljenost arheoloških nalazišta nedovoljna i da treba da se podigne na viši nivo u svrhu razvoja turizma, u smislu postavljanja turističke signalizacije, odnosno prepoznavanja arheoloških nalazišta i osposobljavanja prostora za turističke aktivnosti. Ambijent arheoloških nalazišta ima dobar kvalitet, što pokazuju ocene iz tabele, a prevashodno zbog bogate flore i faune i drugih prirodnih vrednosti Titelskog brega. Da arheološka nalazišta na Titelskom bregu imaju specifične resurse, potvrđuju ocene iz tabele i svako od njih ima zanimljivu priču kroz istoriju koja može da se iskoristi u turističke svrhe i poveća

interesovanje kod turista za razvoj turizma na Titelskom bregu. Titelski breg kao specijalni rezervat prirode je sam po sebi značajan, tako da i arheološka nalazišta na Titelskom bregu imaju svoj značaj. Neka arheološka nalazišta nisu detaljno istražena, pa neki veći njihov značaj još uvek nije utvrđen. Umetnička vrednost arheoloških nalazišta na Titelskom bregu nije izražena i prema tome je ona ocenjena kao nedovoljna odnosno nedovoljan je kvalitet umetničke vrednosti arheoloških lokaliteta. Iz tabele 9 se može uočiti da prosečna vrednost valorizacije arheoloških lokaliteta ima dobar kvalitet odnosno kvalitet koji zadovoljava lokalni turistički značaj, ali daljim straživanjima, boljom opremljenošću i angažovanošću turističkih radnika ovo mesto bi moglo biti od regionalnog značaja.

Tabela 9. Valorizacija po kvantitativno-kvalitativnom metodu

Lokalitet	Pristupačnost resursa	Turistička opremljenost	Ambijent	Specifičnost resursa	Značaj resursa	Umetnička vrednost	Prosečna vrednost
Kalvarija	4	2	4	4	4	1	3.50
	5	3	5	5	4	1	
	4.5	2.5	4.5	4.5	4.0	1.0	
Feudvar	3	1	4	4	4	1	3.00
	4	2	4	4	4	1	
	3.5	1.5	4.0	4.0	4.0	1.0	
Stubarlija	3	1	4	4	3	1	2.58
	3	1	3	3	4	1	
	3.0	1.0	3.5	3.5	3.5	1.0	
Bostanište	3	1	3	3	2	1	2.33
	3	1	4	4	3	1	
	3.0	1.0	3.5	3.5	2.0	1.0	
Pod Gracom	4	1	3	3	2.5	1	2.42
	4	1	3	4	2	1	
	4.0	1.0	3.0	3.5	2.0	1.0	
Kraljev surduk	3	1	3	3	2	1	2.25
	3	1	4	3	2	1	
	3.0	1.0	3.5	3.0	2.0	1.0	

Izvor: autori rada

Da bi se sagledale prednosti i šanse, a predupredili nedostaci i pretnje, bilo je neophodno uraditi SWOT analizu. U tabeli 10 se vide rezultati istraživanja u

vidu određenih zaključaka donetih na osnovu razgovora sa gospođom Aleksandrom Nikolić.

Tabela 10. Swot analiza Titelskog brega

Prednosti	Nedostaci
Postojanje reka Tisa i Begej, Postojanje specijalnog rezervata prirode "Titelski breg", Povoljni klimatski uslovi, Postojanje bogate flore i raznovrsnost faune na Titelskom bregu, Postojanje izvora mineralne vode "Ločka vodica", Povoljni uslovi za razvoj izletničkog, istraživačkog i drugih oblika turizma. Ljubaznost lokalnog stanovništva	Neiskorišćenost prirodnih resursa Titelskog brega u svrhu turizma, Veliki broj neistraženih arheoloških nalazišta, Nedovoljna turistička opremljenost Titelskog brega i Titela, Nedovoljna iskorišćenost reka u turističke svrhe, Nепрепознатljivost mesta, Nedovoljna promocija u turističke svrhe, Nedovoljna posvećenost nadležnih organa.
Šanse	Pretnje
Bolja promocija prirodnih resursa mesta, Sve veća okrenutost ljudi zdravom životu i prirodi, Sve veća briga o ekologiji lokaliteta, Veća angažovanost nadležnih organa.	Zagađenost lokaliteta, Obrušavanje brega.

Izvor: *autori rada*

Dužina Titelskog brega iznosi 18 kilometara, što znači da od arheološkog nalazišta Kalvarija koje se još naziva Titelski plato ili vidikovac u Titelu, koji je jedini turistički opremljen i posećen do poslednjeg arheološkog nalazišta Kraljev surduk u Mošorinu ima 18 kilometara. Arheološka nalazišta Bostanište, Stubarlija i Feudvar

nalaze se između Titela i Mošorina, a arheološko nalazište Pod Gracom nalazi se između Loka i Vilova. Za celokupan obilazak arheoloških nalazišta Titelskog brega treba oko osam sati pešačenja. Imajući ovo u vidu, autori rada su napravili turističku zonu arheoloških lokaliteta na Titelskom bregu (Slika 1).

Legenda:

1. Feudvar
2. Stubarlija
3. Bostanište
4. Kalvarija
5. Pod Gracom
6. Kraljev surduk

Slika 1. Arheološka nalazišta na Titelskom bregu

** Izvor: www.titelskibreg.com*

Na osnovu prikazane tabele (Tabela 11) može se primeti da Titel nema nijedan hotel za smeštaj i ishranu gostiju. Od ugostiteljskih objekata za smeštaj u Titelu postoji samo restoran sa prenoćištem koji se nalazi u centru Titela. Od ugostiteljskih objekata za ishranu i piće postoje tri čarde odnosno tri riblja restorana. U Titelu postoje tri kafane i dve diskoteke. Ono što nedostaje Titelu od ugostiteljskih

objekata jeste adekvatan hotel koji će biti modernizovan, prilagođen i dobro organizovan sa dobrom turističko-ugostiteljskom ponudom, takođe ono što nedostaje od ugostiteljskih objekata jeste restoran u blizini Titelskog brega koji neće narušiti prirodnu lepotu i autentičnost područja, a istovremeno gosti odnosno posetioци Titelskog brega mogu da uživaju u hrani i naravno u prirodnoj lepoti.

Tabela 11. Svi ugostiteljski objekti u Titelu

Svi ugostiteljski objekti	Broj
Restorani sa prenoćištem	1
Restorani/Čarde	3
Kafane	3
Diskoteka	2

Izvor: *autori rada*

4. Zaključak

Za marketing Titelskog brega i Titela neophodno je napraviti adekvatnu turističku ponudu, a zatim tu ponudu putem interneta slati raznim školama, sportskim ekipama koji bi se sigurno zainteresovali za dečije eskurzije i treninge u Titelu. Takođe marketing odnosno promovisanje Titelskog brega i Titela se može uraditi i kroz kvalitetne prezentacije na internetu ili dobar sajt koji bi pružao sve informacije vezane za turističku ponudu Titela i Titelskog brega. Iz rada se može primetiti da je akcenat stavljen na stvaranje održive turističke ponude, [Waligo et al., 2013, 36,432] u koju bi se mogli uključiti i okolna naselja, Stari Slankamen i Surduk kao i plovidba rekama i Carska bara. Da bi se od Titela i Titelskog brega stvorila turistička destinacija koja bi privlačila veliki broj turista i koja bi bila konkurentna na tržištu neophodna je organizovanost i posvećeniji rad nadležnih organa. Iz rada se moglo zaključiti da Titel ima puno potencijala za privlačenje turista, ali i mnogo nedostataka koje je neophodno poboljšati. Turistička opremljenost, signalizacija odnosno turistička prepoznatljivost

mesta, veći rad nadležnih organa, uključenost svih prirodnih resursa u ponudu, stvaranje marketinga sve je to neophodno Titelu za stvaranje imidža i kvalitetne turističke destinacije za koju bi bili zainteresovani turisti.

Vizija jeste najopštiji iskaz namerenih planova destinacije, odnosno slika željene budućnosti, onoga što može biti u budućnosti, odnosno ono kako bi jedna destinacija u budućnosti mogla da se razvija i unapređuje. [Matić, 2006] Vizija Titelskog brega i Titela jeste da postane konkurentna turistička destinacija na domaćem tržištu, uz razvoj prirodnih i antropogenih resursa u smislu da se uključe sve prirodne i antropogene vrednosti u turističku ponudu koja će biti drugačija od ostalih kako bih se izdvojila i privlačila veći broj turista. [Buzarov, 2004] Misija turističke destinacije jeste veća afirmacija Titelskog brega. Misija turističke destinacije treba da se ogleda u privlačenju turističke tražnje odnosno posetilaca kao i stvaranje brenda, a za to je neophodno postojanje atraktivnih prirodnih i antropogenih vrednosti kojima Titel svakako raspolaže. Misija takođe treba da se ogleda i u

većoj angažovanosti kako nadležnih organa [Farmaki et al., 2015, 178-190], tako i lokalnog stanovništva [Andereck et al., 2005, 1056-1076] koji bi zajedničkim snagama mogli da doprinesu razvoju Titela i Titelskog brega u turističke svrhe. Cilj jeste veća turistička opremljenost ne samo Titelskog brega, već celog mesta, bolja turistička signalizacija, stvaranje turističke ponude odnosno turističkog proizvoda koji će uključiti sve prirodne i antropogene vrednosti Opštine Titel, koja će biti atraktivna za sve starosne strukture koja će zainteresovati domaće turiste za posetu. Takođe cilj turističke destinacije treba da se ogleda i u većoj promociji Titelskog brega kao prirodnog bogatstva odnosno upoznavanja većeg broja ljudi sa Titelom i Titelskim bregom, takođe cilj treba da se ogleda i u izdvajanju novčanih sredstava [Vujko & Gajić, 2014b, 789-804] za veća istraživanja arheoloških nalazišta i veća posvećenost nadležnih organa za njihovo afirmisanje, pokušaj unapređenja međunarodnom saradnjom i projektima [Vujko & Gajić, 2014a, 847-860] i uključivanje u turističku ponudu.

Zahvalnost: Istraživanje je podržano od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Br. III 47007)

Reference

- Andereck, K., Valentine, K., Knopf, R. & Vogt, C. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Balaguer, J. & Cantavella-Jorda, M. (2002). Tourism as a longrun economic growth factor the Spanish case. *Applied Economics*, 34(7), 877-884.
- Bukurov, B. (1986). *Geografska monografija opštine Titel*, Novi Sad, Vojvođanska akademija nauka i umetnosti,
- Bogdanović, S. (2000). *Prirodno geografski potencijali razvoja opštine Titel*, Novi Sad, Departman za geografiju turizam i hotelijerstvo,
- Buzarov, S. (2004). *Turistički potencijali Titela*, Novi Sad, Departman za geografiju turizam i hotelijerstvo,
- Farmaki, A., Altinay, L., Botterill, D. & Hilke, S. (2015). Politics and sustainable tourism: The case of Cyprus. *Tourism Management*, 47, 178-190.
- Čović, Đ. & Pjevač, N. (1997). *Turistička geografija*, Beograd, Savezni centar za unapređenje hotelijerstva i ugostiteljstva,
- Gajić, T., Vujko, A. & Vesna, V. K. (2014). Utvrđivanje međuregionalnih dispariteta u razvoju turističke privrede Srbije, Leposavić, *Ekonomski Signali*, 9(1). 113-129.

- Gajić, T. & Vujko, A. (2017). Tourism as a potential factor of economic development - A report from Serbia. *The Second International Scientific Conference: Tourism in function of development of the republic of Serbia - Tourism product as a factor of competitiveness of the Serbian economy and experiences of other countries*, University of Kragujevac, Faculty of hotel management and tourism in Vrnjačka Banja, 2. pp. 128-144.
- Matić, S. (2006). *Turistička valorizacija opštine Titel*, Novi Sad, Departman za geografiju turizam i hotelijerstvo,
- Petrović, M., Blešić, I., Vujko, A. & Gajić, T. (2017). The role of agrotourism impact in local community in a transition society – a report from Serbia, *Transylvanian Review of Administrative Structure Sciences*. 50(1), 146-163.
- Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development, *Tourism Management*, 27(3), 493-504.
- Vujko, A. & Gajić, T. (2014a). Opportunities for tourism development and cooperation in the region by improving quality supply - The Cycle Danube Route - Case study. *Economic Research*, 27(1), 847-860.
- Vujko, A. & Gajić, T. (2014b). The government policy impact on economic development of tourism, *Ekonomika poljoprivrede*, 61(3), 789-804.
- Vujko, A. & Gajić, T. (2015). Mogućnosti ravnomernijeg turističkog razvoja uz pretpostavke pozitivnijeg uticaja na ekonomski sektor, Banja Luka, *Analiza poslovne ekonomije*, 12, str. 32-47,
- Waligo, V. M., Clarke, J., & Hawkins, R. (2013). Implementing sustainable tourism: A multi-stakeholder involvement management framework, *Tourism Management*, 36, 432-453.

The role and significance of the archaeological site of Titel Hill for tourism development of Titel

Aleksandra Vujko¹, Tamara Gajić¹, Marko D. Petrović², Milenko Madžarević¹

aleksandravujko@yahoo.com;

¹ Business school of applied studies in Novi Sad,

² Geographic Institute "Jovan Cvijić", SANU

Summary. The first data on archaeological sites at Title Hill date back 300 years ago, and there are currently six localities in the area of hill, whose activation, promotion and inclusion into tourist flows would contribute to the development of Titel tourism. The aim of the paper is to present the level of knowledge, information and personal opinion of the population on the Titel Hill and the archaeological sites found therein, and then to determine their significance and values for the future development of tourism. The first part of the paper is to examine the local population about archaeological sites and the Titel Hill as a natural resource of exceptional importance and potential, and the second part is the presentation of the resources that possesses the Titel Hill together with archaeological sites, the design of future, potential ways of activation because the area is not recognizable at all to a wider public. The study was carried out among 328 respondents, random passersby in Novi Sad and Titel residents. Also, for the purposes of research, valorisation, zoning and SWOT analysis were performed.

Key words: tourism, archaeological sites, Titel Hill, Titel, Serbia.